

Sivistysohjelman valmisteluun liittyvien kyselyiden, lautakuntien seminaarien ja kuntalaistilaisuuksien yhteenvedot

11/2026

OULU SIVISTYS- JA KULTTUURIPALVELUT

Sisällys

Sivistysohjelmaan liittyvät kyselyt 3
Kysely nuorille 3
Kuntalaiskysely 4
Koonti lautakunnille tehdyn kyselyn tuloksista 6
Koonti henkilöstökyselyn tuloksista 8
Yhteenvedot lautakuntien seminaareista 12
Sivistyslautakunnan seminaari 7.10.2026 12
Hyvinvointi- ja kulttuuri- ja liikuntalautakunnan seminaari 8.10.2026 16
Yhteenvedot kuntalaistilaisuuksista 19
Liikkuva Oulu -tilaisuus 6.10.2026 19
Oppiva Oulu -tilaisuus 14.10.2026 19
Verkostotilaisuus 28.10.2026 20
Vieraskielisten tilaisuus 3.11. ja maahanmuuttajaneuvosto 4.11.2026 22
Kansalaiskeskustelu tekoälyn tulevaisuudesta Oulussa ja Suomessa 4.11.2026 23

Sivistysohjelmaan liittyvät kyselyt

Kysely nuorille

Sivistysohjelmaa varten toteutettiin nuorille kysely, jossa vastauksista nousi esiin nuorten turvallinen arki, saavutettavat kohtaamis- ja harrastuspaikat sekä aito vaikutusmahdollisuus

Turvallisuus osaksi nuorten arjen tavoitteita. Kysymyksessä *"Mitkä asiat ovat sinulle nuorena tärkeimpiä Oulun kehittämisessä?"* turvallisuuden valitsi 54,5 % vastaajista. Avoimissa vastauksissa mainitaan muun muassa turvallisemmat alueet ja turvattomuus yöllä liikuttaessa. Sivistysohjelmassa tämä voisi tarkoittaa turvallisia nuorten tiloja, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisyä sekä yhteistyötä muiden turvallisuudesta vastaavien toimijoiden kanssa.

- **Säilyttäkää toimivat nuorten paikat ja kehittäkää niiden saavutettavuutta.** Harrastus-, kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut valitsi tärkeäksi 42,9 % vastaajista ja nuorisopalvelut 35,1 %. Kysymyksen *"Mikä Oulussa toimii tällä hetkellä hyvin nuorten näkökulmasta?"* vastauksissa nuorisotilat ja nuorisotyö saavat kiitosta. Kysymyksessä *"Mitä Oulun pitäisi kehittää, jotta arki olisi sinulle/nuorille parempaa?"* toivotaan myös lisää nuorisotiloja, hengailupaikkoja ja tapahtumia. Ohjelmaan sopisi tavoite maksuttomista tai kohtuuhintaisista, helposti saavutettavista paikoista, joissa voi sekä harrastaa että olla ilman ohjattua tekemistä.
- **Huomioikaa liikkuminen sivistyspalvelujen saavutettavuuden ehtona.** Joukkoliikenteen ja liikkumisen sujuvuuden valitsi tärkeäksi 50,6 % vastaajista; kysymyksessä *"Mitä palveluja tai asiointia Oulussa pitäisi mielestäsi kehittää eniten nuorten näkökulmasta?"* joukkoliikenteen valitsi 45,5 % vastaajista. Avoimissa vastauksissa toivotaan parempia yhteyksiä myös kauempaa ja viikonloppuisin. Sivistysohjelma ei yksin ratkaise liikennettä, mutta sen valmistelussa kannattaa tarkastella, pääsevätkö nuoret tosiasiassa nuorisotiloihin, kirjastoihin, harrastuksiin ja kulttuuritoimintaan eri alueilta.
- **Tehkää osallisuudesta näkyvä toimintatapa.** Kysymykseen *"Koetko, että nuoret voivat vaikuttaa asioihin Oulussa?"* 22,1 % vastaajista vastasi "Vähän" ja 6,5 % "En lainkaan". Ohjelmaan kannattaisi kirjata, missä päätöksissä nuoria kuullaan, miten erilaiset nuoret tavoitetaan ja miten heille kerrotaan, mitä heidän palautteensa perusteella muuttui.

Ehdotus sivistysohjelman tavoitteiksi

- **Nuorten arki on sujuvaa ja turvallista eri puolilla Oulua.** Kehitämme liikkumisen mahdollisuuksia, kulkuyhteyksiä ja turvallisuuden tunnetta nuorten arjen tarpeista lähtien.
- **Jokaisella nuorella on mahdollisuus mielekkääseen vapaa-aikaan.** Vahvistamme harrastamisen, kulttuurin, liikunnan sekä luonto- ja virkistysalueiden saavutettavuutta.
- **Nuorten palvelut ovat helposti löydettäviä ja käytettäviä.** Selkeytämme palveluista viestimistä ja varmistamme, että tukea saa erilaisissa elämäntilanteissa sekä digitaalisesti että kasvokkain.
- **Nuoret kokevat kuuluvansa yhteisöön.** Luomme mahdollisuuksia kohtaamiseen, yhdessä tekemiseen ja osallisuuteen eri alueilla.
- **Nuorten näkemykset vaikuttavat Oulun kehittämiseen.** Teemme osallistumisesta ymmärrettävää ja saavutettavaa sekä kerromme nuorille, miten heidän palautteensa on vaikuttanut.

Kuntalaiskysely

Kuntalaiskyselyn tiivistelmä

Kysymys: **Mitkä asiat ovat tärkeimpiä Oulun elinvoimalle ja vetovoimalle?**

Monivalinta: sama vastaaja voi valita useita vaihtoehtoja. Osuus = vaihtoehdon valinneet / kysymykseen vastanneet; osuuksien summa voi ylittää 100 %. Myös omat vastausvaihtoehdot ovat mukana.

Vastausvaihtoehto	Osuus vastanneista
Lasten ja nuorten hyvinvointi	70,1 %
Oppiminen ja koulutus	63,4 %
Työllisyys ja yrittäjyys	53,0 %
Liikunta ja aktiivinen elämäntapa	38,4 %
Osallisuus ja yhteisöllisyys	20,1 %
Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus	17,7 %
Kestävä elämäntapa	17,7 %
Kulttuuri	11,6 %
Kansainvälisyys	3,7 %
Digitaaliset palvelut	1,2 %
Monipuoliset asumisvaihtoehdot	0,6 %
Arvostakaa myös ikäihmisiä	0,6 %

Vastausvaihtoehto	Osuus vastanneista
Ikäihmisten palvelut	0,0 %
Maaseutumaiset asuinalueet ja pienet kyläkoulut, joissa alle 100 oppilasta, n. 50-80 oppilasta.	0,0 %
tekoälykyvykkyys ja pääsy avoimille teknologia-alustoille	0,6 %

3. Tulevaisuuden taidot

Kysymys: **Mitä taitoja tulevaisuuden oululaiset tarvitsevat eniten?**

Monivalinta: sama vastaaja voi valita useita vaihtoehtoja. Osuus = vaihtoehdon valinneet / kysymykseen vastanneet; osuuksien summa voi ylittää 100 %. Myös omat vastausvaihtoehdot ovat mukana.

Vastausvaihtoehto	Osuus vastanneista
Vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot	78,0 %
Hyvinvointi- ja tunnetaidot	48,2 %
Kriittinen ajattelu	37,8 %
Kestävän elämäntavan osaaminen	32,9 %
Yrittäjyys	29,9 %
Digitaidot ja tekoälyosaaminen	22,0 %
Luovuus	20,7 %
Kielitaito ja kansainvälisyys	18,9 %
Digitaidot painoittuen digiturvataitoihin tekoäly huomioiden.	0,6 %
Arvopohjan ja itsetunnon tukeminen	0,6 %
Palveluja ikäihmisille	0,6 %
Työelämätaidot	0,6 %
Nuoret tulevaisuususkon kohentamista	0,6 %

4. Hyvinvointi

Kysymys: **Mitkä tekijät lisäävät asukkaiden hyvinvointia Oulussa?**

Monivalinta: sama vastaaja voi valita useita vaihtoehtoja. Osuus = vaihtoehdon valinneet / kysymykseen vastanneet; osuuksien summa voi ylittää 100 %. Myös omat vastausvaihtoehdot ovat mukana.

Vastausvaihtoehto	Osuus vastanneista
Turvallinen arki	73,8 %
Luonto ja lähiliikuntapaikat	58,5 %
Harrastusmahdollisuudet	42,7 %

Vastausvaihtoehto	Osuus vastanneista
Hyvät julkiset palvelut	39,0 %
Koulutusmahdollisuudet	30,5 %
Yhteisöllisyys	17,7 %
Kirjastopalvelut	17,1 %
Kulttuuripalvelut	14,6 %
Tarpeenmukaiset asumisratkaisut	0,6 %
Ikäihmiset huomioivat palvelut	0,6 %
Kestävästi toteutetut digitaaliset pavelut	0,6 %
Valtakunnallista Lippupiste-palveluiden saantia.	0,6 %
Pienet kyläkoulut ovat lapsiperheille (tutkimusten mukaan noin puolelle nuoria aikuisia) kaikkein tärkein asia. OULUN KAUPUNGIN SIVUILTA puuttuu olennaisena osana "maaseutumaiset asuinalueet" siitä osiosta, johon ulkopaikkakuntalainen eksyy etsiessään tietoa oulun kaupungin myytävistä tonteista ja asuinalueista jne.. eli Oulu menee mönkään jo heti alkutaipaleella, ja maaseutumaista asumista etsivä muuttaakin muualle kuin Ouluun!	0,0 %
Pienet koulut ja luokat!	0,6 %
Nuorisopalvelut	0,6 %

Koonti lautakunnille tehdyn kyselyn tuloksista

Tavoitetila 2035

Kasvatamme

1. Lasten ja nuorten hyvinvointia
2. Osallisuutta ja yhteisöllisyyttä
3. Oppimisen tukea ja koulurauhaa
4. Henkilöstön osaamista ja johtamisen laatua
5. Tietoon perustuvaa päätöksentekoa

Karsimme

1. Hallinnollista työtä
2. Päällekkäisiä tiloja ja rakenteita
3. Yksin tekemisen kulttuuria
4. Epäselvää strategiakieltä
5. Teknologiakeskeistä ajattelua

Arvot

Yhteinen viesti

Vastaajien mukaan rohkeus, reiluus ja vastuullisuus muodostavat kokonaisuuden, jota ei tule tarkastella erillisinä arvoina. Oulun tulee olla rohkea uudistumaan, mutta tehdä muutokset reilusti ja vastuullisesti. Erityisesti lasten ja nuorten hyvinvointi, yhdenvertaisuus, osallisuus sekä pitkän aikavälin vaikutusten huomioiminen nähtiin arvojen tärkeimpänä mittarina päätöksenteossa.

Yhden lauseen tiivistys

Rohkeus on uskallusta uudistaa ja tehdä vaikeita päätöksiä, reiluus on yhdenvertaisuutta ja osallisuutta, ja vastuullisuus on pitkäjänteistä päätöksentekoa, jossa lasten, nuorten ja koko Oulun tulevaisuus asetetaan lyhyen aikavälin hyötyjen edelle.

Strategiset tavoitteet

Vastausten perusteella vahvimmat strategiset painopisteet vuoteen 2030

1. Lasten ja nuorten hyvinvointi, oppiminen ja osallisuus
2. Laadukas varhaiskasvatus, koulutus ja oppimisen tuki
3. Hyvinvoinnin edistäminen liikunnan, kulttuurin, luonnon ja harrastamisen avulla
4. Yhdenvertaisuus, demokratiakasvatus ja segregaation ehkäisy
5. Kestävä tulevaisuus ja vastuullinen kehittäminen
6. Yhteisöllisyys, kohtaamiset ja julkisten tilojen hyödyntäminen
7. Tietoon perustuva kehittäminen ja vastuullinen digitalisaatio

Painopisteet

Vahvimmat esiin nousseet tulevaisuuden painopisteet

1. Lasten ja nuorten hyvinvointi, turvallisuus ja osallisuus
2. Oppimisen perustaidot, lukutaito ja tulevaisuuden osaaminen
3. Kulttuuri, liikunta, luonto ja harrastaminen hyvinvoinnin lähteinä
4. Yhteisöllisyys, kohtaamiset ja syrjäytymisen ehkäisy
5. Kestävä tulevaisuus, resilienssi ja tulevaisuudenusko
6. Yhdenvertaisuus, kielitaito ja kansainvälisyys läpileikkaavina teemoina
7. Digitalisaatio työkaluna, ei itseisarvoisena tavoitteena

Mikä on tulevaisuudessa tärkeää?

Keskeiset toimintakulttuurin painotukset

- Luottamus, avoimuus ja osallistava johtaminen
- Yhteinen suunta ja toimeenpanokyky
- Yhteistyö yli organisaatio- ja palvelurajojen
- Yhteisöllisyys, inhimillisyys ja psykologinen turvallisuus
- Monikulttuurisuuden huomioiminen ja yhdenvertaisuus
- Rohkeus uudistua ja oppia
- Vaikuttavuus ja tiedolla johtaminen
- Henkilöstön hyvinvointi ja osaamisen kehittäminen

Koonti henkilöstökyselyn tuloksista

Tavoitetila 2035

Kasvatetaan

1. Yhteisöllisyyttä ja yhdessä tekemistä
2. Henkilöstön hyvinvointia ja hyvää johtamista
3. Lasten ja nuorten hyvinvointia sekä perustaitoja
4. Vastuullista ja tarkoituksenmukaista tekoälyn käyttöä

Vähennetään

1. Liiallista digitalisaatiota ja tekoälyuskoa
2. Hallinnollista kuormitusta, raportointia ja hankehumppaa
3. Siiloja ja yksin tekemistä
4. Henkilöstövähennyksiä ja ihmistyön korvaamista teknologialla

Arvot

Rohkeus on uskallusta uudistua, kokeilla, oppia virheistä, ottaa vaikeita asioita puheeksi ja toimia kuntalaisten parhaaksi myös silloin, kun se haastaa totuttuja toimintatapoja

Reiluus on yhdenvertaisuutta, oikeudenmukaisia päätöksiä, läpinäkyvyyttä sekä sitä, että jokainen työntekijä, kuntalainen, lapsi ja nuori tulee nähdyksi, kuulluksi ja kohdelluksi tasapuolisesti. Vastuullisuus on oman työn hoitamista ammattimaisesti ja eettisesti, päätösten tekemistä tietoon perustuen sekä kestävän tulevaisuuden rakentamista ihmiset, talous ja ympäristö huomioiden.

Henkilöstön vastauksista esiin tuleva viesti on, että arvojen tulisi näkyä nykyistä konkreettisemmin erityisesti johtamisessa, henkilöstön kohtelussa, päätöksenteon avoimuudessa, lasten ja nuorten palveluissa sekä arjen työolosuhteissa. Arvot halutaan nähdä käytännön tekoina, ei vain strategisina kirjauksina.

Strategiset tavoitteet

Säilytetään

- lasten ja nuorten asema
- hyvinvoinnin edistäminen
- oppiminen ja koulutus
- lukutaito
- liikunta, luonto ja kulttuuri
- kansainvälisyys
- kestävä tulevaisuus

Muutetaan

- tavoitteiden määrä pienemmäksi
- tavoitteet konkreettisemmiksi
- digitalisaatiotavoite vastuullisemmaksi ja ihmislähtöisemmäksi
- edelläkävijäpuhe vaikuttavuuspuheeksi

Lisätään

- henkilöstön hyvinvointi ja osaaminen
- osallisuus
- yhteisöllisyys
- lapsenoikeusperustaisuus
- nuorten tulevaisuususko

Painopisteet

Hyvinvointi ja osallisuus tulee säilyttää ohjelman vahvimpana painopisteenä.

Kestävä tulevaisuus on säilytettävä vahvana painopisteenä, mutta sen toteutumista pitää konkretisoida.

Digitaalisuuden sijaan tai rinnalle tulee nostaa tekoälyosaaminen, mediakasvatus, digiturvallisuus ja vastuullinen teknologian käyttö.

Kansainvälisyys halutaan säilyttää, mutta sen merkitystä pitäisi avata konkreettisemmin.

Hyvinvointi ja osallisuus

- entistä vahvempi painotus

Kohtaaminen ja yhteisöllisyys

- digitalisaation rinnalle

Tekoälyosaaminen

- digitalisaatiota tarkempi tavoite

Lukutaito ja oppiminen

- näkyvämmäksi omaksi teemakseen

Nuorten tulevaisuususko

- uutena tulevaisuusteemana

Lapsenoikeusperustaisuus

- lapsen etu päätöksenteon lähtökohdaksi

Moninaisuus ja yhdenvertaisuus

- kansainvälisyyden rinnalle

Ihminen ihmiselle -ajattelu tulisi näkyä vahvemmin painopisteissä.

Mikä on tulevaisuudessa tärkeää (Tavoitetila 2035)?

Henkilöstön kuva tulevaisuuden toimintakulttuurista voidaan tiivistää viiteen pääteemaan:

1. Luottamus ja hyvä johtaminen

- valmentava johtaminen
- jaettu johtajuus
- henkilöstön kuuleminen

2. Yhteistyö ja yhteisöllisyys

- siilojen purkaminen
- verkostomainen työ
- yhdessä tekeminen

3. Hyvinvointi ja arvostus

- työssä jaksaminen
- kohtuullinen työkuorma
- psykologinen turvallisuus

4. Oppiminen ja osaamisen jakaminen

- mentorointi
- työkierto
- vertaisoppiminen
- yhteinen kehittäminen

5. Rohkea mutta inhimillinen uudistuminen

- kokeilut
- ketterä oppiminen
- teknologian hyödyntäminen ihmislähtöisesti

Yhteenvedot lautakuntien seminaareista

Yhteenvedot on tehty Copilotia hyödyntäen.

Sivistyslautakunnan seminaari 7.10.2026

Ehdotukset sivistysohjelman painopistealueiksi

Vastaukset voi ryhmitellä kuuteen kokonaisuuteen:

1. Perus- ja ydintaidot sekä tulevaisuustaidot

Painopisteeksi ehdotetaan vahvaa perustaa: perus- ja ydintaidot, oppimisen tuki ja tulevaisuustaidot. Tulevaisuustaitoihin liittyvät myös laaja-alainen osaaminen sekä valmiudet työelämään ja yrittäjyyteen.

2. Hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys

Hyvinvointi ja osallisuus halutaan säilyttää vahvoina teemoina. Erityisen vahvasti nousee yhteisöllisyys, jota kuvataan jopa "kaiken voimavaraksi".

3. Resilienssi ja tulevaisuudenusko

Lapsen ja nuoren resilienssin vahvistamista ehdotetaan omaksi keskeiseksi painotuksekseen. Taustalla on ajatus kyvystä kohdata vastoinkäymisiä, sietää epäonnistumisia ja samalla saada tarvittavaa tukea.

4. Luottamus

Luottamus ymmärretään vastauksissa poikkeuksellisen laajasti: luottamuksena tulevaisuuteen, demokratiaan, yhteiskuntaan, toisiin ihmisiin ja omaan itseen.

5. Kulttuuri osaksi jokaisen arkea

Kulttuuri ehdotetaan näkyväksi osaksi kokonaisuutta ajatuksella**"kulttuuri osa jokaisen arkea"**.

6. Digitalisaatiosta vastuulliseen tulevaisuuteen

Yksi selkeä ehdotus on luopua digitalisaatiosta erillisenä painopisteenä, koska sen nähdään jo sisältyvän kaikkeen toimintaan. Samalla "kestävä tulevaisuus" ehdotetaan laajennettavaksi vastuulliseksi tulevaisuudeksi, johon kuuluisivat tekoäly ja muut tulevaisuuden murrokset.

Tiivistetty painopiste-ehdotus voisi aineiston perusteella olla:

Perustaidot ja tulevaisuustaidot | Hyvinvointi ja yhteisöllisyys | Resilienssi ja tulevaisuudenusko | Vastuullinen tulevaisuus

Luottamus, osallisuus, kulttuuri, yhdenvertaisuus ja kansainvälisyys voisivat tällöin toimia läpileikkaavina näkökulmina.

Ehdotukset strategisiksi tavoitteiksi

Strategisten tavoitteiden vastauksissa näkyy pyrkimys siirtyä yleisistä tavoitteista konkreettisiin ja mitattaviin tuloksiin.

Perustaidot vahvistuvat

Erityisesti ehdotetaan lukutaidon, matematiikan ja medialukutaidon mittaamista. Sama perustaitoihin liittyvä tavoite toistuu vastauksissa.

Lasten ja nuorten resilienssi vahvistuu

Tavoitteena olisi, että lapset ja nuoret kestävät paremmin vastoinkäymisiä ja epäonnistumisia sekä saavat tukea niitä kohdatessaan. Mittariksi ehdotetaan hyvinvointikyselyä.

Yhteenkuuluvuuden kokemus vahvistuu

Lasten ja nuorten tulisi kokea kuuluvansa erilaisiin yhteisöihin. Mittaritietoa voitaisiin ottaa esimerkiksi Kouluterveyskyselystä.

Sivistys ja osaaminen antavat valmiuksia elämään

Lasten ja nuorten sivistyksen ja osaamisen tulisi auttaa heitä ymmärtämään maailmaa ja toimimaan tulevaisuuden työelämässä.

Laadukas koulutus ja yhdenvertaisuus

Tavoitteisiin ehdotetaan myös yhdenvertaisuutta, yhteisöllisyyttä, kansainvälisyyttä, taide- ja kulttuurikasvatusta, oppimisen tukea ja laadukasta varhaiskasvatusta ja koulutusta.

Luovuus ja uteliaisuus vahvistuvat

Erilliseksi tavoitteeksi ehdotetaan luovuuden ja innovatiivisen ajattelun tukemista sekä lapsen ja nuoren luontaiseen uteliaisuuteen kannustamista.

Kunnianhimoisia Oulu-tason tavoitteita

Mukana ovat myös hyvin tiiviit tavoitelauseet: "Oulussa asuu Suomen onnellisimmat lapset ja nuoret" sekä**"Oulu on tekoälytaidon suunnannäyttäjä"**.

Strategisten tavoitteiden kokonaisuus voisi siis tiivistyä esimerkiksi näin:

1. Lasten ja nuorten perustaidot ja tulevaisuustaidot vahvistuvat.
2. Lapset ja nuoret voivat hyvin ja heidän resilienssinsä ja tulevaisuuskonsa vahvistuvat.
3. Jokainen lapsi ja nuori kokee kuuluvansa yhteisöön.
4. Laadukas ja yhdenvertainen kasvatus ja koulutus varmistavat riittävän ja oikea-aikaisen tuen.
5. Luovuus, uteliaisuus ja laaja sivistys antavat valmiuksia ymmärtää maailmaa ja rakentaa tulevaisuutta.

Vastuualueille annetut ehdotukset

Varhaiskasvatus

Ehdotuksissa korostuvat ennen kaikkea tuki, henkilöstö, liikkuminen, luonto ja laadukas arki:

- henkilöstön hyvinvointi, riittävyys ja pysyvyys sekä vakiosijaiset
- tuen tarpeen varhainen tunnistaminen sekä oikea-aikainen kuntoutus ja tuki
- resurssit lasten tuen tarpeisiin
- laadukkaan ja suunnitelmallisen varhaiskasvatuksen toteutuminen
- lasten liikunnallisen aktiivisuuden lisääminen
- luontosuhteen vahvistaminen
- rohkeus kokeilla ja yrittää.

Konkreettisina arjen ratkaisuina ehdotetaan lisäksi, että tilat ja päivärytmi ottavat huomioon aistiärsykkeet ja tuen tarpeet, "puoli päivää pihalla" toteutuisi ja retket sekä kulttuurivierailut toteutuisivat varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti. Leikin kautta voitaisiin harjoitella myös yhteiskunnan toimintaa.

Perusopetus

Perusopetukseen kohdistuu aineistossa paljon konkreettisia ehdotuksia:

- perustaidot kuntoon
- tuen tarpeen varhainen tunnistaminen ja riittävät resurssit
- pienemmät, oppimisen tuen mahdollistavat opetusryhmät
- turvallinen oppimisympäristö
- varhainen reagointi ja kouluun kiinnittymisen vahvistaminen
- kieliohjelman monipuolistaminen
- henkilöstön hyvinvointi ja opettajien osaamisen ylläpitäminen

- yhteisopettajuuden laaja hyödyntäminen.
- Lisäksi ehdotetaan lasten resilienssiä vahvistavia sopivia haasteita ja pitkäkestoisia työtehtäviä, liikunnallisen aktiivisuuden lisäämistä sekä Islannin harrastamisen ja kotiyhteistyön mallin benchmarkkausta
- Lähikoululla nähdään olevan tärkeä rooli: lähikouluja arvostetaan, alueiden erityispiirteet huomioidaan ja koulu vahvistaa oman alueensa yhteisöllisyyttä.

Lukiokoulutus

Lukion osalta ehdotetaan:

- laajan yleissivistyksen turvaamista
- kurssitarjonnan monipuolisuutta
- kielitaidon vahvistamista ja laajentamista
- henkilöstön hyvinvoinnista huolehtimista
- luovuustyöpajoja eri oppiaineiden yhteyteen.

Varhaiskasvatuksesta lukioon ulottuvat yhteiset ehdotukset

Koko kasvun ja oppimisen jatkumoa koskevat kolme vahvaa linjausta:

- riittävä ja oikea-aikainen oppimisen tuki varhaiskasvatuksesta lukioon
- yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys ja osallisuus poikkileikkaavina teemoina
- kodin kanssa tehtävä vahva yhteistyö oppimismotivaation tukemisessa, varhaiskasvatuksen ja koulun toimiessa turvallisina yhteisöinä.

Vapaa sivistystyö ja taiteen perusopetus

Tälle kokonaisuudelle ehdotetaan selkeäksi tehtäväksi osallisuuden, itseilmaisun ja hyvinvoinnin vahvistamista.

Hyvinvointi- ja kulttuuri- ja liikuntalautakunnan seminaari 8.10.2026

Ehdotukset painopistealueiksi

Seminaarin pohja-aineistossa vahvimmiksi tulevaisuuden painopisteiksi kiteytyvät:

1. Lasten ja nuorten hyvinvointi, turvallisuus ja osallisuus
2. Oppimisen perustaidot, lukutaito ja tulevaisuuden osaaminen
3. Kulttuuri, liikunta, luonto ja harrastaminen hyvinvoinnin lähteinä
4. Yhteisöllisyys, kohtaamiset ja syrjäytymisen ehkäisy
5. Kestävä tulevaisuus, resilienssi ja tulevaisuudenusko
6. Yhdenvertaisuus, kielitaito ja kansainvälisyys läpileikkaavina teemoina
7. Digitalisaatio työkaluna, ei itseisarvoisena tavoitteena.

Henkilöstöaineisto täydentää kokonaisuutta: hyvinvointia ja osallisuutta ehdotetaan vahvistettavaksi edelleen, kohtaaminen ja yhteisöllisyys nostetaan näkyvämmäksi ja digitalisaation rinnalle tai tilalle ehdotetaan tekoälyosaamista, mediakasvatusta, digiturvallisuutta ja vastuullista teknologian käyttöä. Lisäksi näkyvämmiksi teemoiksi ehdotetaan lukutaitoa ja oppimista, nuorten tulevaisuususkoa, lapsenoikeusperustaisuutta sekä moninaisuutta ja yhdenvertaisuutta.

HYKULI-näkökulmasta painopisteet voisi tiivistää neljään pääkokonaisuuteen

1. Hyvä arki, hyvinvointi ja osallisuus
Ennaltaehkäisy, turvallisuus, osallisuus ja mahdollisuus hyvään elämään.

2. Kulttuuri, liikunta, luonto ja harrastaminen
Nämä nähdään nimenomaan hyvinvoinnin lähteinä, eivät vain erillisinä palveluina.

3. Yhteisöllisyys ja kohtaaminen
Syrjäytymisen ehkäisy, yhteisöihin kuuluminen sekä julkisten tilojen hyödyntäminen kohtaamisessa.

4. Kestävä ja vastuullinen tulevaisuus
Resilienssi, tulevaisuususko, yhdenvertaisuus ja vastuullinen teknologia muodostavat tätä täydentävän tulevaisuusnäkökulman.

Ehdotukset strategisiksi tavoitteiksi

Seminaariaineiston vahvimmat strategiset tavoitekokonaisuudet ovat:

- Lasten ja nuorten hyvinvointi, oppiminen ja osallisuus vahvistuvat.
- Laadukas varhaiskasvatus, koulutus ja oppimisen tuki toteutuvat.
- Hyvinvointi vahvistuu liikunnan, kulttuurin, luonnon ja harrastamisen avulla.

- Yhdenvertaisuus ja demokratiakasvatus vahvistuvat ja segregaatio vähenee.
- Kestävää tulevaisuutta rakennetaan vastuullisesti.
- Yhteisöllisyys ja kohtaamiset lisääntyvät ja julkisia tiloja hyödynnetään tähän tarkoitukseen.
- Kehittäminen perustuu tietoon ja digitalisaatiota hyödynnetään vastuullisesti.

Henkilöstöaineistossa tavoitteiden määrää ehdotetaan samalla vähennettäväksi ja tavoitteita konkretisoitavaksi. Digitalisaatiotavoitetta tulisi muuttaa vastuullisemmaksi ja ihmislähtöisemmäksi, ja "edelläkävijäpuheen" sijaan painottaa vaikuttavuutta. Uusina näkökulmina nostetaan henkilöstön hyvinvointi ja osaaminen, osallisuus, yhteisöllisyys, lapsenoikeusperustaisuus ja nuorten tulevaisuususko.

Näistä voisi muodostaa esimerkiksi viisi selkeää strategista tavoitetta

1. Oululaisten koettu hyvinvointi vahvistuu.
2. Yhä useampi oululainen löytää hyvinvoinnin lähteitä liikunnasta, kulttuurista, luonnosta ja harrastamisesta.
3. Oululaiset kokevat kuuluvansa yhteisöihin ja voivat osallistua ja vaikuttaa.
4. Yhdenvertaisuus vahvistuu ja hyvinvointierot sekä syrjäytyminen vähenevät.
5. Kaupunki ja sen kumppanit rakentavat yhdessä kestävää, turvallista ja tulevaisuususkoa vahvistavaa Oulua.

Tämä on oma synteesini aineistosta, ei suora seminaarikirjaus.

Vastuualueille annetut ehdotukset

Tässä kohtaa aineistossa on tärkeä rajoite. Lautakuntaseminaari osoittaa, että työpaja 2:ssa lautakunnan tehtävänä oli antaa vastuualuekohtaisia konkreettisia toimenpide-ehdotuksia vuosille 2027–2030, mutta itse työpajan vastauksia ei ole tallennettu tähän esitykseen.

Sen vuoksi en halua keksiä vastuualuekohtaisia seminaarivastauksia. Seminaarin aineistosta pystyy kuitenkin tunnistamaan vastuualueille seuraavan yhteisen suunnan:

Liikunta

Liikunta kytketään vahvasti hyvinvoinnin edistämiseen. Strategisessa aineistossa tavoitteena on aktiivinen ja liikunnallinen elämäntapa ja hyvinvoinnin löytäminen liikunnasta, luonnosta ja kulttuurista.

Kulttuuri

Kulttuurin rooli nähdään hyvinvoinnin, yhteisöllisyyden ja kohtaamisten rakentajana. Lisäksi strategisessa pohjassa nostetaan tavoitteeksi uusien yhteyksien rakentaminen taiteen, tieteen, elinkeinoelämän ja teknologian välille.

Hyvinvoinnin edistäminen

Korostuvat ennaltaehkäisy, lähellä kuntalaista tarjottava tuki, kuntalaisten osallisuus sekä monialainen verkostotyö ja yhteisövaikuttavuus.

Yhteinen näkökulma kaikille HYKULI-vastuualueille

Palvelujen tulisi olla kuntalaislähtöisiä, pitkäjänteisiä ja taloudellisesti kestäviä. Samalla toimintakulttuurin tulee vahvistaa turvallisuutta, terveellisyyttä ja hyvinvointia.

Yhteenvedot kuntalaistilaisuuksista

Yhteenvedot on tehty Copilotia hyödyntäen.

Liikkuva Oulu -tilaisuus 6.10.2026

Viisi täsmätoimea liikkumattomuuden vähentämiseksi:

- Liikkuminen osaksi arkea ja kaupunkiympäristöä: Kehitetään kävelyä ja pyöräilyä sekä turvataan maksuttomat, helposti saavutettavat lähiliikuntapaikat, viheralueet ja liikuntatilat.
- Liikunnallinen elämäntapa alkaa perheestä: Tuetaan perheiden yhteistä liikkumista, vanhempien esimerkkiä ja aktiivisia koulumatkoja jo lapsen ensimmäisistä vuosista lähtien.
- Kouluista liikkumisen keskuksia: Lisätään liikuntaa koulupäivään, tuodaan harrastustoimintaa kouluille ja turvataan yhdenvertaiset harrastusmahdollisuudet.
- Urheiluseurat mukaan laajalla rintamalla: Laajennetaan seurojen toimintaa vähän liikkuville, ikäihmisille ja erityisryhmille sekä vahvistetaan yhteistyötä kaupungin, koulujen ja sote-toimijoiden kanssa.
- Liikkumattomuus yhteiseksi hyvinvointihaasteeksi: Lisätään liikuntaneuvontaa, vahvistetaan ammattilaisten osaamista ja tehdään yhdenvertaisesta liikkumisesta koko kaupungin strateginen tavoite.

Yhteinen viesti keskustelusta oli, että liikkumattomuutta ei ratkaista yksittäisillä hankkeilla, vaan tekemällä liikkumisesta helpoin ja luonnollisin osa arkea kotona, koulussa, työssä ja kaupunkiympäristössä.

Oppiva Oulu -tilaisuus 14.10.2026

1. Sivistys, oppiminen ja tulevaisuuden taidot

Sivistys nähdään jatkuvana oppimisena, uteliaisuutena ja kykynä ymmärtää monimutkaista maailmaa yhteisen hyvän näkökulmasta. Leikki ja leikillisyys tunnistetaan oppimisen, yhteistyön ja mielikuvituksen perustaksi. Tulevaisuudessa korostuvat perustaidot, oppimaan oppiminen, medialukutaito, luovuus, tekoälyosaaminen, luontosuhde sekä elinikäinen oppiminen.

2. Hyvinvoivat lapset ja nuoret sekä vahva tulevaisuususko

Lasten ja nuorten kasvua tukevat turvalliset aikuiset, kuulluksi tuleminen, osallisuus sekä mahdollisuus kasvaa omassa tahdissa. Tulevaisuususkoa vahvistavat myönteinen ja realistinen puhe

tulevaisuudesta, mahdollisuus vaikuttaa omaan ympäristöön sekä kokemus siitä, että jokainen kuuluu yhteisöön.

3. Yhteisöllisyys ja yhdessä kasvattaminen

Kodin, päiväkodin, koulun ja muun yhteiskunnan yhteistyö nähdään ratkaisevan tärkeänä. Tulevaisuuden Oulu rakentuu yhteisöllisyydestä, vuorovaikutuksesta ja yhdessä oppimisesta, joissa lasten ja nuorten näkemykset huomioidaan aidosti ja jokaisella on mahdollisuus löytää oma paikkansa yhteisössä.

Verkostotilaisuus 28.10.2026

Yhteenveto painopisteittäin

1. Hyvinvointi ja osallisuus

- Konkreettiset ja realistiset palvelulupaukset: yleisten hyvinvointitavoitteiden sijaan tarvitaan arjessa näkyviä tekoja, jotka huomioivat hyvinvointierot, alueelliset tarpeet ja erilaiset elämäntilanteet.
- Aito osallisuus: asukkaiden, erityisesti lasten ja nuorten, näkemysten tulee vaikuttaa päätöksiin ja toteutukseen. Yhteinen suunnittelu ja tekeminen vahvistavat osallisuutta.
- Ennaltaehkäisy ja kohtaaminen: turvataan kohtaamispaikat sekä vahvistetaan mielenterveyden, vanhemmuuden ja syrjäytymisen ehkäisyn tukea. Digipalvelut eivät saa korvata henkilökohtaista kohtaamista.
- Liikunta, kulttuuri ja turvalliset ympäristöt: lisätään maksuttomia, matalan kynnyksen mahdollisuuksia liikkua, harrastaa ja kokoontua. Turvallisuutta edistetään kaupungin, Pohteen ja poliisin yhteistyöllä.
- Työllisyys ja työhyvinvointi: tuodaan työllistymisen tuki lähelle ihmisiä, vahvistetaan nuorten urapolkuja ja huomioidaan henkilöstön hyvinvoinnin yhteys palvelujen laatuun.

2. Digitalisaatio

- Kuntalaislähtöinen digihyvinvointi: digitalisaation tulee palvella ihmisten arkea ja hyvinvointia, ei olla itseisarvo. Painopisteen nimeksi ehdotettiin digihyvinvointia.
- Saavutettavuus ja yhdenvertaisuus: palvelujen saatavuus ei saa riippua laitteista, kielitaidosta tai digiosaamisesta. Tarvitaan digitukea ja vaihtoehtoisia asiointitapoja.
- Kohtaaminen ja yhteisöllisyys: digitaalisuutta hyödynnetään yksinäisyyden vähentämiseen ja sukupolvien väliseen vuorovaikutukseen kasvokkaiset kohtaamiset säilyttäen.
- Medialukutaito, digiturvallisuus ja tekoäly: nostetaan nämä selkeästi ohjelmaan ja käsitellään teknologian hyötyjä, haittoja sekä vaikutuksia oppimiseen ja hyvinvointiin.
- Tarkoituksenmukaiset käytännöt ja osaaminen: kehitetään tietojohtamista ja tiedonkulkua, selkeytetään koulujen yhteisiä digiperiaatteita sekä vahvistetaan STEAM-toimintaa ja käytännön kokeilemista.

3. Kansainvälisyys

- Painopisteen tarkoituksen selkeyttäminen: määritellään kansainvälisyyden, kotoutumisen ja paikallisen moninaisuuden suhde. Nimeksi ehdotettiin moninaisuutta.
- Koko perheen kiinnittyminen Ouluun: vahvistetaan työn, koulutuksen, harrastusten ja yhteisöjen tarjoamia mahdollisuuksia. Puolison työllistyminen ja kansainvälisten opiskelijoiden työmahdollisuudet nähtiin tärkeinä pitovoimatekijöinä.
- Kulttuurien kohtaaminen: luodaan yhteistä toimintaa eri taustoista tuleville asukkaille ja vahvistetaan lasten ja nuorten pääsyä yhteisiin harrastuksiin ja verkostoihin.
- Paikallisen kansainvälisyyden hyödyntäminen: tunnistetaan Oulussa jo oleva kieli- ja kulttuuriosaaminen sekä kansainväliset verkostot kaupungin voimavaraksi.
- Realistiset lupaukset ja yhdenvertaiset mahdollisuudet: avataan epäselviä käsitteitä, kuten kestävää kansainvälistymistä. Kehitetään kielten opiskelumahdollisuuksia, tukimahdollisuuksista tiedottamista sekä urheilun ja opiskelun yhdistämistä.

4. Kestävä tulevaisuus

- Tavoitteista tämän päivän tekoihin: määritellään ekologinen, sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys sekä konkreettiset toimet, vastuut ja mittarit. Keskustelussa ehdotettiin myös näkökulmaa ”kestävä nykyhetki”.
- Kaupunki esimerkkinä: kestävyyden tulee näkyä hankinnoissa, rakentamisessa, investoinneissa ja materiaalivalinnoissa sekä toimialojen yhteistyössä.
- Nuorten tulevaisuususko ja vaikuttaminen: otetaan nuorten huolet vakavasti ja osoitetaan päätöksillä ja teoilla, että osallistumisella on vaikutusta. Vahvistetaan sukupolvien vuoropuhelua.
- Elinikäinen oppiminen: ulotetaan kestävä opinpolku kaikkiin elämänvaiheisiin, tuetaan osaamisen uudistamista ja ehkäistään koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäämistä.
- Luonto, yhteisöllisyys ja kestävät arjen valinnat: vahvistetaan luonnon monimuotoisuutta ja saavutettavuutta sekä tehdään kestävästä ruokailusta, liikkumisesta ja kuluttamisesta helppoa yhteisen paikallisen toiminnan avulla.

Kaikkia painopisteitä yhdistävä viesti

Palvelulupausten tulee olla selkeitä, realistisia ja käytännössä toteutettavia. Kirjauksissa korostuvat aito osallisuus, yhdenvertaisuus, henkilökohtainen kohtaaminen, eri toimijoiden yhteistyö sekä tekojen ja vaikutusten näkyväksi tekeminen.

Vieraskielisten tilaisuus 3.11. ja maahanmuuttajaneuvosto 4.11.2026

1. Digitalisaatio

- Vahvistetaan digi- ja tekoälyosaamista koulutuksella, työpajoilla ja henkilöstön käytännön tuella.
- Edistetään vastuullista teknologian käyttöä, kriittistä ajattelua ja medialukutaitoa sekä harhaanjohtavan tiedon tunnistamista.
- Säilytetään inhimillinen vuorovaikutus ja hyödynnetään digitaalisia ratkaisuja yhteisöllisyyden tukena.
- Kehitetään ennakointikykyä ja valmiuksia vastata nopeisiin teknologisiin muutoksiin.

2. Hyvinvointi ja osallisuus

- Vahvistetaan yhteisöllisyyttä ja ehkäistään yksinäisyyttä lisäämällä kasvokkaisia kohtaamisia ja yhteistä toimintaa.
- Turvataan yhdenvertaiset osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet sekä kehitetään palveluja yhdessä asukkaiden kanssa.
- Varmistetaan palvelujen saavutettavuus huomioimalla erilaiset digitaidot ja tuen tarpeet.
- Tuetaan lasten ja nuorten hyvinvointia, jatkuvaa oppimista ja tulevaisuustaitoja sekä ympäristövastuullisia arjen toimintatapoja.

3. Kansainvälisyys

- Tuodaan kansainvälisyys osaksi kaikkien oululaisten arkea ja vahvistetaan kulttuurien välistä ymmärrystä jo varhaiskasvatuksesta ja koulusta lähtien.
- Kehitetään kielitaitoa, monikielistä viestintää ja saavutettavia palveluja, huomioiden myös muut kielet kuin englanti.
- Edistetään kotoutumista ja aitoa yhteisöön kuulumista yhteisen toiminnan, kohtaamisten ja yhdenvertaisen osallistumisen kautta.
- Vahvistetaan kansainvälisiä verkostoja ja osaamisen vaihtoa sekä Oulun veto- ja pitovoimaa kansainvälisille opiskelijoille ja osaajille.

4. Kestävä tulevaisuus

- Tarkastellaan kestävyyttä kokonaisuutena, jossa yhdistyvät ekologinen, sosiaalinen, kulttuurinen ja taloudellinen vastuu myös työelämässä ja organisaatioissa.
- Vahvistetaan resilienssiä ja kriisinkestävyyttä sekä yksilöiden ja yhteisöjen kykyä sopeutua muutoksiin.
- Edistetään ympäristöosaamista, luonnon monimuotoisuutta ja kiertotaloutta sekä asukkaiden osallistumista esimerkiksi kansalaistieteen avulla.
- Huomioidaan tulevat sukupolvet ja globaali vastuu pitkäjänteisessä päätöksenteossa ja yhteistyössä.

Kaikkia painopisteitä yhdistävät yhteisöllisyys, yhdenvertaisuus, jatkuva oppiminen ja muutoksiin varautuminen. Asiakirjassa korostetaan lisäksi, että maahanmuutto, monikulttuurisuus ja vieraskielisen väestön kasvu tulee huomioida kaikissa painopisteissä.

Kansalaiskeskustelu tekoälyn tulevaisuudesta Oulussa ja Suomessa 4.11.2026

Mitä kuntalaiset toivovat Oulun kaupungilta?

Keskustelun lopussa kysyttiin, mitä Oulun pitäisi tehdä seuraavaksi tekoälyn suhteen.

Yhtä yksittäistä ratkaisua ei noussut ylitse muiden. Sen sijaan keskustelusta muodostui varsin yhtenäinen kokonaiskuva. Kuntalaisten ja keskustelijoiden toiveet voidaan kiteyttää kuuteen tavoitteeseen:

1. Tekoälyn pitää olla kaikkien saavutettavissa

Mahdollisuuksia tekoälyn kokeilemiseen ja oppimiseen pitäisi olla matalalla kynnyksellä esimerkiksi:

- kirjastoissa
- kouluissa
- korkeakouluissa
- työpaikoilla
- yrityspalveluissa.

2. Ketään ei saa jättää kehityksestä jälkeen

Erityistä huomiota pitäisi kiinnittää:

- ikääntyneisiin
- digitaalista tukea tarvitseviin
- lapsiin ja nuoriin
- koulutuksesta syrjäytymisvaarassa oleviin
- ihmisiin, joilla ei ole työpaikan kautta mahdollisuutta tekoälykoulutukseen.

3. Tekoälyosaaminen pitäisi nähdä perustaitona

Pelkkä työkalujen käyttäminen ei riitä. Tarvitaan kykyä:

- arvioida tekoälyn tuottamaa tietoa
- tunnistaa virheitä
- ymmärtää tietosuoja- ja turvallisuuskysymyksiä
- käyttää tekoälyä vastuullisesti
- ymmärtää, milloin tekoälyä **ei** pidä käyttää.

4. Oulun pitäisi hyödyntää tekoälyä omissa palveluissaan

Erityisiä mahdollisuuksia nähtiin:

- talouden analytiikassa
- raportoinnissa
- tietojohtamisessa
- päätösaineistojen tiivistämisessä
- palvelujen löydettävyyden parantamisessa
- suurten tietomäärien käsittelyssä.

5. Eettisyys ja ihmisyys pitää säilyttää kehityksen lähtökohtina

Tehokkuus ei yksin riitä perusteeksi tekoälyn käyttämiselle.

Ihmisen roolia tarvitaan erityisesti silloin, kun kyse on:

- ihmistä koskevista merkittävistä päätöksistä
- moraalisesta harkinnasta
- välittämisestä ja kohtaamisesta
- luovuudesta
- yhteiskunnallisesti merkittävistä arvovalinnoista.

6. Oulun pitää tavoitella edelläkävijyyttä yhdessä muiden kanssa

Kaupunki ei voi ratkaista tekoälymurrosta yksin.

Tarvitaan yhteistyötä: kaupunki + valtio + korkeakoulut + yritykset + koulutuksen järjestäjät + kansalaiset.

Kansalaiskeskustelun keskeinen viesti

Keskustelun perusteella kuntalaisten suhtautuminen tekoälyyn voidaan kiteyttää seuraavasti:

> Tekoälyyn suhtaudutaan kiinnostuneesti ja käytännönläheisesti. Sen nähdään voivan helpottaa työtä, oppimista, tiedon käsittelyä, päätöksenteon valmistelua ja palveluja. Samalla ihmiset ovat huolissaan moraalista, luovuudesta, ihmisten välisen vuorovaikutuksen säilymisestä, päätösvallasta sekä siitä, pysyvätkö kaikki mukana nopeasti muuttuvassa teknologiassa.
>
> Oululta toivotaan siksi rohkeaa mutta vastuullista etenemistä: matalan kynnyksen mahdollisuuksia oppia ja kokeilla tekoälyä, panostuksia lasten ja nuorten tulevaisuuden taitoihin, tukea ikääntyville ja muille digitaalisessa muutoksessa apua tarvitseville sekä tekoälyn hyödyntämistä kaupungin omassa tiedolla johtamisessa ja palvelujen kehittämisessä.

> Tavoitteena ei pitäisi olla tekoäly sinänsä, vaan parempi arki, paremmat palvelut, osaavammat ihmiset ja kilpailukykyinen Oulu niin, että ihmisyys, vastuu ja mahdollisuus osallistua säilyvät kehityksen keskiössä.

Neljä pääviestiä jatkovalmisteluun

Jos tämä viedään **Oulun sivistysohjelmaan tai johdon käsittelyyn**, nostaisin keskustelusta erityisesti nämä neljä:

1. Tekoälylukutaito kansalaistaidoksi
Kaikille ikäryhmille tarvitaan mahdollisuuksia oppia tekoälyn turvallista, kriittistä ja hyödyllistä käyttöä.

2. Lasten ja nuorten yhdenvertaisuus tekoälymurroksessa
Tulevaisuuden työelämätaidot eivät saa riippua perheen taustasta, koulusta tai siitä, onko nuorella muuten hyvät edellytykset pysyä teknologisen muutoksen mukana.

3. Matalan kynnyksen AI-palvelut Ouluun
Kirjastojen, koulujen, korkeakoulujen, BusinessOulun ja yritysten nykyisestä osaamisesta kannattaa rakentaa kaupunkilaisille näkyvä kokonaisuus, jossa tekoälyä voi turvallisesti oppia ja kokeilla.

4. Tekoäly parantamaan kaupungin omaa päätöksentekoa ja palveluja
Talousaineistot, raportointi, laajojen päätösaineistojen tiivistäminen, tietojohtaminen ja palvelujen löydettävyys ovat keskustelun perusteella luontevia käytännön kohteita. Samalla ihmisen vastuu, alkuperäisen tiedon saatavuus ja päätösten läpinäkyvyys on säilytettävä.